

عوارض بعد از کمیسیون

در آیینہ ارایہ داد عمومی دیوان عدالت اداری

نگارنده

امید محمدی

دانشجوی دکترای حقوق خصوصی دانشگاه علوم قضایی

وکیل پایه یک دادگستری

انتشارات جاوداز

سرشناسه	: محمدی، امید، ۱۳۶۵ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام / Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: عوارض بعد از کمیسیون در آیینہ آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
مشخصات نشر	: نگارنده: امید محمدی
مشخصات ظاهری	: تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۶
شابک	: ۳۱۲ ص.
وضعیت فهرست‌نویسی	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۳۴-۰
یادداشت	: فیبا
موضوع	: کتابنامه
موضوع	: دیوان عدالت اداری - - قوانین و رویه‌ها
موضوع	: Administrative Court of Justice - - Rules and Practice
موضوع	: رویه قضایی - - ایران
موضوع	: Jurisprudence - - Iran
موضوع	: آرای حقوقی - - ایران
موضوع	: Judgments - - Iran
موضوع	: شهرداری - - قوانین و مقررات - - ایران
موضوع	: Municipal Corporations - - Iran
رده‌بندی کنگره	: KM۲۹۳۷/م۲۲۵:۸۶۱.۱۹۶
رده‌بندی دیوبی	: ۳۴۱/۵۵۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۳۸۴۹۶

عنوان کتاب: عوارض بعد از کمیسیون در آیینہ آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

نگارنده: امید محمدی

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۷

قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۳۴-۰

<http://www.jangal.com>

[email: info@junglepub.org](mailto:info@junglepub.org)

تلفن: ۰۶۶۴۸۲۸۳۰ - ۰۶۶۴۸۶۱۱۵ - ۰۲۱

۰۳۱ - ۳۳۲۰۵۰۰۵ - ۳۳۲۰۳۸۰۰ - ۹

«حق چاپ برای نگارنده محفوظ است»

فهرست مطالب

چکیده

مقدمه..... ۱

فصل اول: موارد و مصادیق متعدد اخذ عوارض غیر قانونی بعد از کمیسیون..... ۲۱

بخش اول: اخذ عوارض علاوه بر جریمه‌های مندرج در ماده ۱۰۰ قانون شهرداری..... ۲۳

بخش دوم: اخذ عوارض کسر یا حذف پارکینگ..... ۵۰

بخش سوم: عوارض رکت عرصه و اعیان (تبدیل واحد)..... ۶۳

فصل دوم: دلایل و محال صورت عوارض غیر قانونی شوراهای شهرها (قواعد حاکم بر تعیین

عوارض)..... ۸۵

بخش اول: لزوم تناسب عوارض مازاد با تولیدات و درآمد اهالی..... ۸۷

بخش دوم: لزوم اخذ عوارض در برابر ارائه مستقیم خدمات از سوی شهرداری..... ۸۸

بخش سوم: اخذ عوارض از مودیان ارائه‌دهنده خدمات یا تولیدکننده کالا..... ۹۶

بخش چهارم: تناسب بین عوارض دریافتی و خدمات ارائه شده..... ۹۷

بخش پنجم: تعیین و اخذ عوارض به تجویز قانون و در حدود صلاحیت..... ۹۷

بخش ششم: ممنوعیت برقراری عوارض به درآمدهای مازاد محاسبه مالیات توسط شوراهای..... ۱۰۴

بخش هفتم: دریافت عوارض مضاعف یا مجدد به واسطه ارائه خدمات معین جایز نیست..... ۱۰۸

بخش هشتم: ممنوعیت اخذ عوارض از فعالیت‌های غیرمحملی..... ۱۱۰

بخش نهم: عدم تعارض عوارض مأخوذه با اصل آزادی اراده افراد..... ۱۱۴

بخش دهم: عدم تسری عوارض تعیین شده نسبت به قبل از مصوبه (عطف به‌ماسبق نشدن

عوارض)..... ۱۱۴

بخش یازدهم: عدم امکان اخذ عوارض نسبت به اموری که از اختیارات و وظایف تعریف شده

واضع عوارض نیست..... ۱۱۶

بخش دوازدهم: تصویب مصوبات عوارض قبل از اعلان عمومی قابلیت اجرایی ندارد..... ۱۱۸

بخش سیزدهم: عنوان عوارض بر اخذ اراضی اشخاص به صورت مجانی صادق نمی‌باشد..... ۱۱۹

بخش چهاردهم: عدم اجحاف در تعیین عوارض..... ۱۱۹

فصل سوم: اجرای آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری..... ۱۲۵

فصل چهارم: مرجع حل اختلاف راجع به عوارض تعیینی شهرداری (کمیسیون ماده ۷۷ قانون

شهرداری) ۱۳۳

بخش اول: صلاحیت کمیسیون ۱۳۶

بخش دوم: نحوه رسیدگی در کمیسیون ۱۷۸

بخش سوم: اعتراض به آراء کمیسیون ۱۹۱

بخش چهارم: اجرای آرای کمیسیون ۱۹۷

ضمایم..... ۲۱۵

ضمیمه اول: نمونه لوایح ۲۱۵

ضمیمه دوم: نمونه درخواست های ابطال عوارض غیرقانونی شهرداری ها راجع به عوارض بعد از

کمیسیون به هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مصوب شوراها ۲۶۵

مقدمه

شوراهای شهرها به منظور تأمین بخشی از هزینه‌های خدماتی و عمرانی مورد نیاز هر شهر مبادرت به وضع عوارض می‌نمایند که یکی از آن قسم عوارض بعد از کمیسیون است. عمده‌ترین مبنای قانونی وضع عوارض مذکور عبارتند از {مستندات قانونی که به شوراهای اسلامی در جهت تصویب کلیه عوارض عمومی و اختصاصی تفویض اختیار کرده است به شرح زیر می‌باشد}:

- بند ۲۶ ماده ۹۵ و ماده ۷۴ قانون شهرداری مصوب ۱۱ تیر ۱۳۳۴

۱. بند ۱۶ ماده ۷۱ و ماده ۷۷ قانون شوراهای مصوب ۱۳۷۵

۲. بند ۸ ماده ۴۵ قانون شهرداری‌ها سال ۱۳۳۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی

۳. بند ۱ ماده ۳۵ قانون شکل‌دهی‌های اسلامی کشوری مصوب ۱۳۶۱

۴. بند الف ماده ۴۳ قانون برحمت الله از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۶۹

۵. ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض، (این ماده به شوراهای اسلامی شهر اجازه داده شده است که با رعایت ضوابط و ترتیبات عوارض وضع نمایند).

۶. بند ۱ ماده ۲۹ و ماده ۳۰ آیین‌نامه مالی شهرداری‌ها مصوب ۱۳۴۶ (این ماده نیز یکی از درآمدهای شهرداری را ناشی از عوارض عمومی به حساب درآمدهای مستمر دانسته است).

۷. تبصره ۱ ماده ۵ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از

۱. هر چند طبق بند ۲۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵، تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمانهای وابسته به آن با رعایت آیین‌نامه مالی و معاملاتی شهرداری‌ها با رعایت مقررات مربوط از جمله وظایف شورای اسلامی شهر تعیین شده است، لیکن منظور از تصویب نرخ خدمات مصرح در این بند از ماده قانونی، خدمات مستقیمی است که از سوی شهرداری ارائه می‌شود مانند تعیین بهای بلیط اتوبوس، مترو و نرخ تاکسی {دادنامه ۳۴۰ و ۳۴۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مورخ ۱۳۹۵/۵/۱۹}

تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی (قانون موسوم به تجمیع عوارض) مصوب ۲۲ دی ماده ۱۳۸۱ و ماده ۱۶ آیین نامه اجرایی آن

۸. تبصره ۱ ماده ۵۰ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷

مطابق بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور مصوب سال ۱۳۷۵ تصویب لوایح برقراری یا لغو عوارض شهر و همچنین تغییر نوع و میزان آن از جمله وظایف شورای اسلامی شهرهاست. به تعبیر دیگر یکی از رسالت‌های شوراهای وضع عوارض است که شهرداری‌ها وضع عوارض را به صرفه و صلاح خود شهروندان می‌دانند. لازم به ذکر است مهمترین منابع درآمد شهرداری‌ها به عنوان نهادی خودکفا که بودجه‌ای مستقل از دولت دارند به تجویز قانون خصوصاً ماده ۲۹ آیین نامه مالی شهرداری‌ها وصول عوارض بهاء خدمات می‌باشد. این صحیح است که عوارض شهرداری یکی از نیازهای درآمدی شهرداری جهت ارائه خدمات عمومی و اساساً عوارض جزء درآمدهای پایدار شهرداری محسوب می‌گردد و معارف خدمات عمومی و مربوط به آحاد شهروندان است و شهرداری در اجرای وظایف ذاتی و انحصاری خود می‌بایست از این گونه عوارض‌های پایدار تأمین و پشتیبانی گردد، و چنانچه راجع مختلف با ادعاهای مختلف از پرداخت عوارض شهری طفره روند شهرداری دیگر اقدام به ارائه خدمات مورد لزوم شهروندان نخواهد بود. اما این اخذ وجوه با توجه به آراء متعدد دیوان عدالت اداری در این رابطه و مستندات و دلایل ابرازی نباید از طریق غیرقانونی و میل شود چنان که ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت نیز مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی را از اخذ وجوه خلاف مقررات منع می‌کند و ارائه خدمات به مردم به هر قیدی از جمله اخذ وجوه غیر قانونی ایجاد هرج و مرج می‌نماید. بنابراین اخذ عوارض از شهروندان به صورت یله و رها نیست بلکه دارای ضوابطی می‌باشد. در این مقال ابتدا به مصوبات متعددی که از سوی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص اخذ عوارض غیرقانونی بعد از کمیسیون از شهروندان که در لوای دلسوزی به آن‌ها انجام می‌گیرد، ابطال گردیده و در بخشی دیگر به دلایل بطلان این اخذ وجوه غیرقانونی و به عبارتی ضوابط معینه برای تعیین و وصول عوارض پرداخته می‌شود.

دریافت عوارضی که طبق قانون دریافت آن‌ها به تصویب رسیده باشد از طرف شهرداری‌ها قانونی محسوب می‌گردند این عوارض بر دو قسم می‌باشند:

۱. عوارضی که در قانونی خاص دریافت آن‌ها برای همه شهرداری‌ها یا برای بعضی از شهرداری‌ها مقرر شده باشد. برخی از این عوارض عبارتند از:

• ۱-۱- عوارض نوسازی (عوارض سطح شهر)

- مستند قانونی این نوع عوارض: (ماده ۲ قانون نوسازی و عمران شهری سال ۱۳۴۷)

- میزان: بر کایه اراضی و ساختمان‌ها و مستحدثات واقع در محدوده قانونی شهر عوارض خاص سالانه به اندک یک درصد بهای آن‌ها که طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد برقرار می‌شود.

- نوع مصرف خاص: این عوارض تنها باید به مصرف نوسازی و عمران شهری برسد.

- ضمانت اجرای عدم پرداخت این نوع عوارض وفق ماده ۱۳ قانون فوق، صدور اجرائیه از دوائر اجرای ثبت به تقاضای شهرداری است.

• ۱-۲- عوارض شماره گذاری اتومبیل

- مستند قانونی این نوع عوارض: (ماده واحده لایحه قانونی اصلاح قانون وصول مالیات از اتومبیل‌های سواری برای بهبود امر عبور و مرور تهران مورخ ۱۳/۶/۱۳۵۸) وفق قانون مذکور شهرداری مکلف است از اتومبیل‌هایی که در آن شهر شماره گذاری می‌شوند عوارض دریافت نماید. همچنین بند (ج) ماده ۴۳ قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷ نیز در تجمیع عوارض به این نوع عوارض مجدداً تصریح کرده است.

- میزان: شماره گذاری انواع خودروهای سواری و وانت دوکابین اعم از تولید داخل و یا وارداتی به استثناء خودروهای سواری عمومی درون شهری یا برون شهری حسب مورد سه درصد (۳٪) قیمت فروش کارخانه و یا مجموع ارزش گمرکی و حقوق ورودی آنها (دو درصد (۲٪) مالیات و یک درصد (۱٪) عوارض).

- نوع مصرف خاص: وفق بند (ج) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده عوارض موضوع

۱. تبصره ۲ ماده ۵۰ قانون مالیات بر ارزش افزوده - عبارت «پنج در هزار» مندرج در ماده (۲) قانون نوسازی و عمران شهری مصوب ۱۳۴۷/۹/۷ به عبارت «یک درصد (۱٪)» اصلاح می‌شود.

بند (ج) ماده (۴۳) به حساب تمرکز وجوه، موضوع تبصره (۲) ماده ۳۹ واریز می‌شود تا حسب ترتیبات تبصره مزبور توزیع و هزینه گردد.

- ضمانت اجرای عدم پرداخت: به استناد بند(و) ماده (۴۶) قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷، پرداخت عوارض سالیانه پس از موعد مقرر به ازای هر ماه تأخیر موجب تعلق جریمه‌ای معادل ۲ درصد می‌شود.^۱ همچنین مستند به تبصره ۴ ماده ۱۵ آیین‌نامه فصل نهم قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۹ پرداخت مالیات و عوارض شماره‌گذاری خودرو پس از موعد مقرر پانزده روز پس از انقضای دوره مالیاتی سه ماهه موضوع ماده (۲۱) قانون موجب تعلق جریمه‌ای معادل دو درصد (۰/۲٪) به ازاء هر ماه نسبت به مدت تأخیر خواهد بود.

• ۳-۱- عوارض بهای بلیط هواپیما در خطوط داخلی

- مستند قانونی: (ماده ۱۳۸۸ لایحه قانونی راجع به وصول عوارض شهرداری از کسانی که با هواپیما در خطوط داخلی مسافرت می‌کنند مصوب ۱۳۵۸/۲/۴) همچنین بند الف ماده ۴۳ قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۰

- میزان: وفق قانون مذکور کلیه کسانی که با هواپیما در خطوط داخلی مسافرت می‌کنند باید معادل ۵ درصد بهای پرداختی بابت تهیه بلیط که به شرکت هواپیمایی پرداخت می‌کنند را به عنوان عوارض شهرداری پرداخت نمایند که مبلغ مذکور از سوی نمایندگان شرکت‌های هواپیمایی همراه با بلیط از هاب و بول می‌شود. این مبلغ هر شش ماه یکبار واریز به حساب وزارت کشور شده و پس از شهرداری‌هایی که دارای تأسیسات فرودگاهی می‌باشند تقسیم می‌گردد.

- ضمانت اجرای عدم پرداخت: به استناد بند(و) ماده (۴۶) قانون مالیات بر ارزش افزوده، پرداخت عوارض سالیانه پس از موعد مقرر به ازای هر ماه تأخیر موجب تعلق جریمه‌ای معادل ۲ درصد می‌شود.^۲

۱. بند (و) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷: «پرداخت مالیات و عوارض موضوع ماده ۴۳ (مالیات و عوارض خدمات خاص) این قانون پس از موعد مقرر موجب تعلق جریمه‌ای معادل دو درصد ۰/۲٪ به ازای هر ماه نسبت به مدت تأخیر خواهد بود.»

۲. بند (و) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷: «پرداخت مالیات و عوارض موضوع ماده ۴۳

• ۴-۱- عوارض سالیانه خودرو

- مستند قانونی: به استناد تبصره ۶ ماده ۴۲ و بند (ب) ماده ۴۳ از فصل نهم قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷ مبنای محاسبه مبلغ عوارض سالیانه خودروهای سواری تولید داخل، قیمت فروش کارخانه و برای خودروهای وارداتی، مجموع ارزش گمرکی و حقوق ورودی می باشد، که همه ساله براساس آخرین مدل خودروها توسط سازمان امور مالیاتی کشور به شهرداری ها ابلاغ می گردد.

- میزان عوارض: عوارض سالیانه انواع خودروهای سواری و وانت دو کابین اعم از تولید داخل یا وارداتی حسب مورد معادل یک در هزار قیمت فروش کارخانه (داخلی) و یا یک در هزار مجموع ارزش گمرکی و حقوق ورودی آنها. عوارض موضوع بند (ب) این ماده در مورد خودروهای با عمر بیش از ده سال (به استثناء خودروهای گازسوز) به ازاء سپری شدن هر سال (تا مدت ده سال) به میزان سالانه ده درصد (۱۰٪) و حداکثر تا صد درصد (۱۰۰٪) عوارض موضوع بند مزبور این ماده افزایش می یابد. مستند به بند (ب) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده وصول عوارض موضوع بند (ب) ماده (۴۳) این قانون به شهرداری محل محول می شود و عوارض مزبور نیز به حساب شهرداری محل فعالیت واریز می گردد. همچنین بر اساس بند (ه) همین ماده اختلاف و استنکاف از پرداخت وجوه دریافتی موضوع بندهای (الف) و (ب) ماده (۴۳) این قانون که توسط شهرداری ها وصول می گردد، مشمول احکام ماده (۲۷) قانون شهرداری ها خواهد بود. به موجب بند (ب) ماده ۴۷ قانون مذکور مالکان خودروهای سواری، وانت دوکابین اعم از تولید داخل یا وارداتی مکلفند عوارض سالیانه خودروهای متعلق به خود موضوع بند (ب) ماده (۴۳) این قانون را به نرخ یک در هزار قیمت فروش کارخانه (داخلی) یا مجموع ارزش گمرکی و حقوق ورودی (وارداتی) بر اساس قیمت های مندرج در جدولی که توسط سازمان امور مالیاتی کشور اعلام می گردد، محاسبه و به حساب شهرداری محل واریز نمایند.

- ضمانت اجرای عدم پرداخت: به استناد بند (و) ماده (۴۶) قانون مالیات بر ارزش افزوده، پرداخت عوارض سالیانه پس از موعد مقرر به ازای هر ماه تأخیر موجب تعلق جریمه ای

(مالیات و عوارض خدمات خاص) این قانون پس از موعد مقرر موجب تعلق جریمه ای معادل دو درصد

۲٪ به ازای هرماه نسبت به مدت تأخیر خواهد بود.

معادل ۲ درصد می‌شود.^۱

• ۵-۱- عوارض آلاینده‌گی

- مستند قانونی: عوارض آلاینده‌گی داخل حریم شهرها موضوع تبصره ۱ ذیل ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷ است.^۲

- میزان: یک درصد قیمت فروش

• ۶-۱- عوارض بر کالاها و خدمات

- مستند قانونی: بند (الف) ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷؛ همچنین مستند ماده ۳۹ همان قانون «سازمان امور مالیاتی کشور موظف است عوارض وصولی هر ماه را تا پانزدهم ماه بعد به ترتیب زیر به حساب شهرداری محل و یا تمرکز وجوه حسب مورد واریز نماید». عوارض وصولی بند (الف) ماده (۳۸) در مورد مؤدیان داخل حریم شهرها به حساب شهرداری محل و در مورد مؤدیان خارج از حریم شهرها به حساب تمرکز وجوه وزارت کشور و مندرج در توزیع بین دهیاریهای همان شهرستان بر اساس شاخص جمعیت و میزان کمتر بوسه یاف‌گی؛...»

- میزان: یک و نیم درصد^۳

۱. بند (و) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷ «بر اخذ مالیات و عوارض موضوع ماده ۴۳ (مالیات و عوارض خدمات خاص) این قانون پس از موعد مقرر موجب علق جریمه‌ای معادل دو درصد ٪۲ به ازای هرماه نسبت به مدت تأخیر خواهد بود.»

۲. تبصره ۱- **واحدهای تولیدی آلاینده محیط زیست** که استانداردها و عواید حفاظت از محیط زیست را رعایت نمی‌نمایند، طبق تشخیص و اعلام سازمان حفاظت محیط زیست (پانزدهم اسفند ماه هر سال برای اجراء در سال بعد)، همچنین پالایشگاه‌های نفت و واحدهای پتروشیمی، علاوه بر مالیات و عوارض متعلق موضوع این قانون، مشمول پرداخت یک درصد (٪۱) از قیمت فروش به **عنوان عوارض آلاینده‌گی** می‌باشند. حکم ماده (۱۷) این قانون و تبصره‌های آن به عوارض آلاینده‌گی موضوع این ماده قابل تسری نمی‌باشد. عوارض موضوع این تبصره در داخل حریم شهرها به حساب شهرداری محل استقرار واحد تولیدی... واریز می‌شود.

۳. دادنامه ۵۲۷ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۱۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری. همچنین حسب مدلول دادنامه شماره ۱۲۸ مورخ ۱۳۷۶/۹/۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری اخذ ٪۱ عوارض از واحدهای تولیدی صنعتی مرغداری‌ها و دامداری‌ها که از خدمات شهری استفاده می‌کنند مطابق قانون تشخیص گردیده است

• ۷-۱- عوارض حمل و نقل برون شهری مسافر در داخل کشور با وسایل زمینی (به استثناء ریلی)

- مستند قانونی: بند الف ماده ۴۳ قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷

- میزان: ۵ درصد بهای بلیط به عنوان عوارض؛ مستند به بند (ب) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده وصول عوارض موضوع بند (الف) ماده (۴۳) این قانون به شهرداری محل محول می‌شود و عوارض مزبور نیز به حساب شهرداری محل فعالیت واریز می‌گردد. همچنین بر اساس بند (ه) همین ماده اختلاف و استنکاف از پرداخت وجوه دریافتی موضوع بندهای (الف) و (ب) ماده (۴۳) این قانون که توسط شهرداری‌ها وصول می‌گردد، مشمول احکام ماده (۷۷) قانون شهرداری‌ها خواهد بود. به موجب بند (الف) ماده ۴۷ قانون مذکور استثنای که مبادرت به حمل و نقل برون شهری مسافر در داخل کشور با وسایل نقلیه زمینی، ریلی و هوایی می‌نمایند، مکلفند پنج درصد (۵٪) بهاء بلیط موضوع بند (الف) ماده (۴۳) این قانون را با درج در بلیط و یا قرارداد حسب مورد، به عنوان عوارض از مسافران اخذ و عوارض مذکور مربوط به همراه را حداکثر تا پانزدهم ماه بعد به حساب شهرداری محل فروش بلیط واریز نمایند.

- ضمانت اجرای عدم پرداخت: به استناد بند (و) ماده (۴۶) قانون مالیات بر ارزش افزوده، پرداخت عوارض سالیانه پس از موعد مقرر به اجرای هرگاه تأخیر موجب تعلق جریمه‌ای معادل ۲ درصد می‌شود.^۱ وفق ماده ۱۳ آیین‌نامه فصل هفتم قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۹ وصول عوارض خدمات حمل و نقل برون شهری مسافر و عوارض سالیانه انواع خودروهای سواری و وانت دوکابین، موضوع بندهای (الف) و (ب) ماده (۴۳) قانون، توسط شهرداری محل انجام می‌گیرد و عوارض یادشده حسب مورد به حساب شهرداری محل فروش بلیط یا محل فعالیت واریز می‌گردد. در ادامه تبصره ۳ ماده ۱۵ همین آیین‌نامه مقرر داشته در اجرای ماده (۴۷) قانون، مؤدیان موضوع بند (الف) ماده (۴۳) قانون که مبادرت به حمل و نقل برون شهری مسافر می‌نمایند، موظفند عوارض متعلقه

۱. بند (و) ماده ۴۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷: «پرداخت مالیات و عوارض موضوع ماده ۴۳ (مالیات و عوارض خدمات خاص) این قانون پس از موعد مقرر موجب تعلق جریمه‌ای معادل دو درصد ۲٪ به ازای همراه نسبت به مدت تأخیر خواهد بود.»

مربوط به هر ماه را حداکثر تا پانزدهم ماه بعد به شهرداری محل فروش بلیط واریز نمایند. عدم پرداخت عوارض یادشده در موعد مقرر مشمول جریمه‌ای معادل دودرصد (۲٪) به ازاء هر ماه نسبت به مدت تأخیر خواهد بود.

نکته: بر اساس ماده ۵۰ قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷ برقراری هر گونه عوارض و سایر وجوه برای انواع کالاهای وارداتی و تولیدی و همچنین ارائه خدمات که در این قانون، تکلیف مالیات و عوارض آنها معین شده است، همچنین برقراری عوارض به درآمدهای مأخذ محاسبه مالیات، سود سهام شرکتها، سود اوراق مشارکت، سود سپرده گذاری و سایر عملیات مالی اشخاص نزد بانکها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی مجاز، توسط شهرا، اسلامی و سایر مراجع ممنوع می‌باشد.

• ۸-۱- بهای خدمات مدیریت پسماند

ماده ۸ قانون مدیریت پسماند، م.د و ب ۱۳۸۳ اظهار می‌دارد مدیریت اجرایی می‌تواند هزینه مدیریت پسماند را از تولیدکننده (رفت و روب، جمع‌آوری و حمل و دفن زباله) با تعرفه‌ای که طبق دستور العمل وزارت، توسط شورای اسلامی شهر بر حسب نوع پسماند تعیین می‌شود دریافت نموده و فقط نسبت به هزینه‌های مدیریت پسماند نماید.

• ۹-۱- عوارض صدور پروانه ساختمانی

مستنداً به ماده ۱۷۴ قانون برنامه پنجم توسعه دی.ا.ه ۱۳۷۹ اخذ این نوع عوارض مجاز است اما شوراها، اسلامی و شهرداری‌ها و سایر مراجع ذی‌ربط موظفند تا پایان سال اول برنامه از طریق تدوین نظام درآمدهای پایدار شهرداری‌ها با اعمال سیاستهای ذیل اقدام نمایند:

الف- کاهش نرخ عوارض صدور پروانه ساختمانی در کاربری‌های تجاری، اداری، صنعتی متناسب با کاربری‌های مسکونی همان منطقه باتوجه به شرایط اقلیمی و موقعیت محلی و نیز تبدیل این عوارض به عوارض و بهای خدمات بهره‌برداری از واحدهای احداثی این کاربری‌ها و همچنین عوارض بر ارزش افزوده اراضی و املاک، ناشی از اجرای طرح‌های توسعه شهری...

ب- تبدیل عوارض موضوع درآمد شهرداری‌ها از عوارض بر املاک به عوارض ناشی از مصرف و خدمات

به استناد صدر رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۳۳۶-۱۳۸۰/۱۱/۲۳، عوارض صدور پروانه ساختمان براساس ضوابط و مأخذ معتبر در تاریخ صدور آن قابل وصول است.

۲. عوارضی که طبق ماده ۳۵ قانون تشکیل شورای اسلامی برای هر شهر با تصویب شورای شهر وضع می‌گردد. در صورت عدم تکافوی سایر درآمدهای قانونی شهرداری و با توجه به امکانات اقتصادی آن شهر و خدمات ارائه شده از سوی شهرداری‌ها، شوراهای اسلامی آن شهر می‌توانند دریافت عوارضی را تصویب نمایند. برخی عوارض قانونی تعیینی در این راستا عبارتند از عوارض شغلی و عوارض حق مشرفیت.

متأسفانه مهریزی‌ها، سوراخ‌های شهر به عوارض وصولی ناشی از تخلفات ساختمانی به دید درآمدزایی توجه می‌نمودند. دیدگاه بازدارندگی جریمه‌هایی مانند جریمه کمیسیون ماده ۱۰۰ در میان آن‌ها حاکم نبود. برای تقریب به ذهن می‌توان گفت که این امر به مانند این است که دولت به اکتفا بر روی بودجه اشخاص جامعه را به ارتکاب جرم تشویق نماید یا اینکه نسبت به ارتکاب جرم تسکین عملی در ظاهر نشان ندهد بلکه از درون خوشحال باشد چون این جرایم (مانند کسر آری) باعث ایجاد درآمد برای دولت می‌گردد. در هر حال واقعیت این است که شهرداری‌ها از تحقق جرایم و تخلفات ساختمانی سودآوری داشته لذا مشوق آن خواهند بود!

در هر حال عدم رعایت اصول و ضوابط مربوط به عوارض، منجر به تصویب عوارض غیرقانونی عدیده و گاه خنده‌دار (عوارض سیخی! (از هر سیخ شیشایی)، عوارض اتوبوسی، عوارض آسمانی (ارتفاع ساختمانی)، عوارض دروازه‌ای، عوارض آب‌دار! (از ستخرها)، عوارض گازدار! (از نوشابه‌ها)، عوارض مفرح! (از اماکن تفریحی) و ...) می‌گردد.

لازم به ذکر است منابع درآمدی شهرداری غیر از عوارض در موارد قانونی دیگری نیز وجود دارد. مانند حق توقف^۱ و سهم شهرداری از جریمه‌های راهنمایی و

۱. ماده ۱۵ قانون تخلفات رانندگی سال ۱۳۸۹- در شبکه معابر شهری پرتراфик که برابر مقررات راهنمایی و رانندگی ممنوعیت توقف وجود ندارد با تصویب شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور، شهرداری‌ها می‌توانند برای مدیریت پارک‌های مجاز حاشیه‌ای ابزارها و وسایل لازم از قبیل ایست سنج (پارکومتر) یا کارت پارک نصب و برای توقف بیش از نیم ساعت در محدوده زمانی ۷ صبح تا ۹ شب حق توقف مناسبی که میزان آن به پیشنهاد شوراهای اسلامی شهرها و تصویب وزیر کشور تعیین می‌شود بر

رانندگی^۱. تملکات رایگان در راستای ماده ۱۰۱ قانون شهرداری اصلاحی سال ۱۳۹۰، تملک رایگان در راستای تبصره ۴ ماده واحده قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و شهرداری‌ها سال ۱۳۶۷ (ورود به محدوده توسعه و عمران شهر)، لغو ارزش مالک در تملکات مربوط به شهرداری.

تبیین ارزش مالک در تملکات مربوط به شهرداری چنین است:

تعریف قیمت یا ارزش مالک: چنانچه مالک علاقه معنوی خاصی به ملک خود داشته یا هزینه‌هایی را برای رفع نیاز شخصی یا علاقه‌ی شخصی در آن انجام داده یا خود در آن سکنی داشته یا ملک ممر اعاشه‌ی او باشد یا خود به فعالیت اقتصادی یا مشارکت در فعالیت اقتصادی در ملک پرداخته یا بازار مربوطه انحصاری باشد و یا مشتریان خاصی به دلایل و انگیزه‌های خاص، مالک (عرضه کننده) مراجعه نمایند آن گاه مالک به صلاح دید و به اختیار خود، ارزش را تعیین و به متقاضیان اعلام می‌نماید و متقاضیان فقط مختار خواهند بود شرایط و ارزش مالک را قبول و یا رد نمایند. این قیمت تعیین شده از طرف مالک را ارزش مالک می‌نامیم.

طبق مقررات مربوط به اخذ عوارض دریافت نمایی، توقف بدون مجوز به منزله ارتکاب تخلف توقف ممنوع خواهد بود... (صد درصد (۱۰۰٪) درآمد حاصل از این ماده پس از واریز به خزانه در اختیار شهرداری ذی ربط قرار می‌گیرد تا جهت احداث توقفگاه (پارکینگ) در همان شهر هزینه نماید.

۱. ماده ۲۳ قانون تخلفات رانندگی سال ۱۳۸۹- وجوه حاصل از بریمه های تخلفات رانندگی در سراسر کشور به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه داری کل واریز می‌گردد. علاوه بر بدجه سالیانه به شرح زیر به شهرداری‌ها و دهیاری‌های ذی ربط، وزارت راه و ترابری و پلیس راهمایی و رانندگی نیروی انتظامی تخصیص داده شود.

الف- شصت درصد (۶۰٪) از کل وجوه حاصله به تفکیک درآمدهای ناشی از تصامیم رانندگی خارج از شهرها و داخل محدوده شهرها و روستاها حسب مورد به وزارت راه و ترابری (سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای کشور) به صورت متمرکز و در شهرها به شهرداری‌های محل و دهیاری‌ها از طریق استانداری همان استان به تناسب هفتاد درصد (۷۰٪) و سی درصد (۳۰٪) اختصاص می‌یابد تا حسب مورد صرف استانداردسازی وسایل و تجهیزات ایمنی راه‌ها، خط‌کشی و نگهداری آن، تهیه و نصب و نگهداری علائم راهنمایی و رانندگی و تجهیزات ایمنی، احداث پلهای عابر پیاده، احداث توقفگاه‌های عمومی و اصلاح راه‌های روستایی، معابر و نقاط حادثه خیز در شهرها و روستاها نمایند...

ارزش مالک در برابر ارزش بازار آزاد به کار برده می‌شود. در مبادلات آزادانه بین عرضه کنندگان و متقاضیان بر اساس عرضه و تقاضا در بازار آزاد قیمت تعیین می‌شود هر چند در این بازار علاوه بر دو بازیگر اصلی بالا، عوامل دیگری نیز مانند حاکمیت و نهادهای مالی موثر هستند. به طور کلی هرگاه در یک سطح از قیمت عرضه و تقاضای کل به تعادل رسیده و برابر شود این سطح قیمت، قیمت بازار (قیمت تعادلی) است.

ارزش ملک برای مالک آن بیشتر از قیمت بازار است زیرا با سلیقه‌ها و نیازهای وی سازگارتر است که ناشی از موقعیت مکانی یا امکان بهسازی آن در آینده است و چون خرید و فروش و بجایی، هزینه‌هایی را به دنبال دارد به عبارت دیگر هزینه‌های یاد شده باعث گران‌تر تمام شدن ملک می‌گردد. دید کاملاً مشابه نسبت به ملک قبلی می‌شود. املاک و مستغلات یک کالای ناهمگن است. به این جهت قطعه زمینی خاص معمولاً برای او ارزشی خاص عاید خواهد ساخت. در مقررات مختلف نیز به ارزش مالک در تملک اجباری اراضی توجه شده است:

- بهای زمان ارزیابی + ۶ درصد قیمت عرصه

ماده ۱۸ قانون نوسازی و عمران شهرنشینی ۱۳۴۷/۹/۷

«ارزیابی املاک و تعیین غرامت و پرداخت آن، مالکانی که تمام یا قسمتی از ملک آن‌ها در اجرای طرح‌های نوسازی و احداث و توسعه معابر و تأمین نیازمندی‌های عمومی شهر مورد تصرف قرار می‌گیرد و دریافت حق مرغوبیت از کسانی که ملک آن‌ها بر اثر اجرای طرح‌های مذکور مرغوب می‌شود، به شرح زیر خواهد بود:

الف- در مورد اعیانی به نسبت خسارت وارده به ملک، ارزیابی و پرداخت می‌شود و در مورد عرصه ارزش آن به مأخذ بهای یک سال قبل از تاریخ ارزیابی به اضافه ۶ درصد تعیین می‌گردد و در صورتی که این قیمت بیش از بهای ملک در تاریخ انجام ارزیابی باشد، بهای زمان ارزیابی ملاک عمل خواهد بود.»

- مالکیت خصوصی ۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

محل سکونت ۱۰ درصد اضافه بر بهای عادلانه (مجموعاً ۱۵ درصد)

محل اعاشه ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلہ (مجموعاً ۲۰ درصد)

(بند (۲) ماده ۱۶ قانون برنامه هفت ساله دوم عمرانی کشور مصوب ۸ اسفند ۱۳۳۴)

- مالکیت خصوصی ۵ درصد اضافه بر بهای عادلہ

محل سکونت ۱۰ درصد اضافه بر بهای عادلہ (مجموعاً ۱۵ درصد)

محل اعاشه ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلہ (مجموعاً ۲۰ درصد)

ماده ۳ قانون خرید اراضی و ابنیه و تأسیسات برای حفظ آثار تاریخی و باستانی

مصوب ۱۳۴۷/۹/۲۶

«هرگاه بابت بهای اراضی و ابنیه و تأسیسات بین وزارت فرهنگ و هنر و مالک یا مالکان توافق حاصل نشود بهای اراضی و ابنیه و تأسیسات مذکور به وسیله هیأتی مرکب از وزیر کشور - دادستان - و سایر کل ثبت یا نمایندگان آنها با توجه به نظر کارشناسان تعیین خواهد شد و تصمیم هیأت قطعی است و در این مورد علاوه بر قیمت تعیین شده پنج درصد نیز اضافه پرداخت خواهد شد و هرگاه مالک در ملک مورد معامله ساکن باشد علاوه بر پنج درصد فوق ده درصد دیگر به قیمت تعیین شده افزوده خواهد شد و هرگاه محل اعاشه او منحصر به درآمد آن ملک باشد انزد درصد قیمت تعیین شده نیز از این بابت به او پرداخت خواهد گردید.»

- محل سکونت ۱۰ درصد اضافه بر بهای عادلہ

محل اعاشه ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلہ

ماده ۵۰ قانون برنامه و بودجه سال ۱۳۵۲ مصوب ۸ اسفند ۱۳۵۱

«هرگاه برای اجرای طرح‌های عمرانی احتیاج به خرید اراضی (عمان دایر و بایر) و اعیانی و تأسیسات متعلق به افراد یا مؤسسات خصوصی باشد، به طریق زیر عمل خواهد شد: ۳... ملاک تعیین قیمت عبارت است از بهای عادلہ اراضی و ابنیه و تأسیسات مشابه واقع در حوزه عملیات طرح عمرانی بدون در نظر گرفتن تأثیر طرح مربوط بر قیمت آنها. در مواردی که ملک محل سکونت مالک باشد، علاوه بر بهای عادلہ صدی ۱۰ به قیمت ملک افزوده خواهد شد و هرگاه ممر اعاشه مالک منحصر به درآمد همان ملک متصرفی باشد، ۱۵ درصد دیگر قیمت عادلہ از این بابت به او پرداخت خواهد شد.»

- محل سکونت ۱۰ درصد اضافه بر بهای عادلہ

محل اعاشه ۲۰ درصد اضافه بر بهای عادلہ

ماده ۱۰ قانون اصلاح بعضی از مواد قانون دعاوی اشخاص علیه دولت راجع به املاک و الحاق چند ماده به قانون مزبور مصوب ۱۳۵۳/۵/۱

«در صورتی که اراضی و ابنیه مورد نیاز محل سکونت مالک باشد ده درصد به قیمت عادلانه مذکور فوق اضافه خواهد شد و هر گاه ممر اعاشه مالک منحصر به درآمد همان ملک باشد بیست درصد اضافه بر قیمت عادلانه به مالک پرداخت خواهد شد. تشخیص این که مالک در محل ساکن است یا ملک ممر منحصر اعاشه می باشد با وزارت جنگ است...»

- محل سکونت ۱۰ درصد اضافه بر بهای عادلانه

محل اعاشه می منحصر مالک ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

محل سکونت ممر اعاشه منحصر باشد ۲۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

ماده ۱۳ قانون اصلاح اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۵۶/۳/۱۷

توضیحاً اضافه می شود که منظور از ممر اعاشه غیر از محل کسب و پیشه مالک است مانند منزلی که به اجاره داده شده و از طریق مال الاجاره آن امرار معاش می کند.

- محل سکونت ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

محل اعاشه ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

تبصره ماده ۵ لایحه قانونی نحوه خرید و ملکی اراضی و املاک برای اجرای برنامه های

عمومی، عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸

«در مواردی که ملک محل سکونت یا ممر اعاشه مالک باشد علاوه بر بهای عادلانه صدی پانزده به قیمت ملک افزوده خواهد شد.»

- محل سکونت ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

محل اعاشه ۱۵ درصد اضافه بر بهای عادلانه

ماده ۶ قانون حمایت از احياء و بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده و ناکارآمد شهری

مصوب ۱۳۸۹/۱۱/۱۰

۱. تشخیص این که مالک در محل ساکن است یا ملک ممر اعاشه وی می باشد با «دستگاه اجرایی» است و در صورت بروز اختلاف تشخیص نهائی با دادگاه صالحه محل وقوع ملک می باشد که به تقاضای هر یک از طرفین اظهار نظر خواهد کرد.

«به منظور جلب مشارکت حداکثری مالکان و ساکنان محدوده طرح‌های احیاء، بهسازی و نوسازی، حسب مورد از سوی مجری طرح، محدوده اجرائی طرح‌های مصوب به نحو مطلوب و مناسب به ساکنان و مالکان اطلاع‌رسانی می‌شود و با همکاری آن‌ها برای حصول توافق نسبت به ارزیابی و تعیین قیمت روز اراضی، ابنیه و دیگر حقوق قانونی افراد در وضعیت موجود به علاوه پانزده درصد (۱۵٪) از طریق هیأت سه نفره کارشناسان رسمی دادگستری (یک نفر به انتخاب مالک یا صاحب حق، یک نفر به انتخاب مجری طرح و یک نفر مرضی‌الطرفین) اقدام می‌گردد. هزینه‌های ارزیابی به عنوان جزئی از هزینه‌های اجراء پروژه محسوب شده و به عهده‌ی مجری طرح است.»

بنابراین قانون گذار برای مالک شخصی مزایا و امتیازاتی بیش از ارزش عادلانه در نظر گرفته است. به نظر می‌رسد هدف قانون گذار جبران خسارت به خاطر فروش تحمیلی ملک و تحمل هزینه‌های ارزیابی، اجراء عمل جایگزینی، ضرر عدم استفاده از ملک در مدت جایگزینی، هزینه‌های نقل و انتقالات و هزینه‌های خرید واحد مشابه را منظور داشته است. اما نکته‌ای لازم به ذکر است تبصره ۷ ماده ۴۸ قانون نحوه تقویم ابنیه املاک و اراضی مورد نیاز شهرداری‌ها مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۸ می‌باشد. این ماده مقرر می‌دارد: «از تاریخ تصویب و لازم‌الاجراء شدن این قانون ماده ۴ و آن قسمت از ماده ۵ از لایحه قانون نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ شورای انقلاب اسلامی که مربوط به نحوه تعیین قیمت عادلانه الزامی می‌باشد در مورد شهرداری‌ها لغو می‌گردد.»؛ لذا به نظر ارزش مالک در تمکات و تصرفات شهرداری در اراضی و ابنیه اشخاص در نظر گرفته نشده یعنی قانون گذار از عدالت برخوردار شده است. این امر در قوانین و مقررات زمین شهری نیز دارای سابقه است به عنوان مثال در قانون مربوط به تملک زمین‌ها برای اجرای برنامه‌های شهرسازی مصوب ۱۳۳۹/۳/۱۷ که مختص زمین‌های شهری است نیز از ارزش مالکانه خبری نیست!

نکته این که همه‌ی عوارض تعیینی در قوانین و مقررات متعلق به شهرداری‌ها نیست به عنوان مثال عوارض دریافتی هنگام تغییر کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها را می‌توان نام برد. مستند به ماده ۲ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها در خارج از محدوده قانونی شهرها اصلاحی ۱۳۸۵ اشعار می‌دارد: در مواردی که به اراضی و باغ‌ها طبق مقررات مجوز

تغییر کاربری داده می‌شود هشتاد درصد قیمت روز زمین بابت عوارض، از مالکین وصول و به خزانه داری کل کشور واریز می‌شود.

جلسه‌ای از جلسات هیأت عمومی دیوان اداری نیست که در آن مصوبه‌ای غیرقانونی از شوراها مطرح نگردد و ابطال نشود، این اقدامات ناامید کننده شوراها نشانگر فقر حقوقی این نهاد است. یکی از مواردی که باعث ناامیدی و یأس بیشتر می‌گردد اصرار برخی شوراهای شهرها در اخذ عوارض یا بهای خدماتی است که در همان شهر در سال‌های گذشته ابطال گشته و این امر بعد از ابطال مجدد، دوباره با تغییر نامی با پیشنهاد شهرداری به تصویب شورای شهر می‌رسد! یاد مطلبی از استاد عزیزم جناب آقای لنگرودی اف‌د، این می‌گوید: یک وکیل دادگستری به اداره‌ای رفته بود و به استناد قانون، مطلبی را حاضر می‌کرد؛ آن پشت میز نشین گفت: تو واضح بگو چه می‌خواهی، تا من تکلیف خودم را با تو بدانم! به قانون چه کار داری؟ قانون در دست اهل قانون مثل موم است: می‌تواند از آن، سگ بسازد، و می‌تواند از همان موم، طاووس بسازد! تو بگو بدانم: سگ سی‌خواهی یا طاووس؟ این در زمانی است که قانون مدون وجود داشته، وای به حال زمانی که قانون مدون نباشد!

اخذ چنین مبالغ غیرقانونی در مقابل عوارض یا بهای خدمات و با بهانه خدمت به شهروندان می‌تواند مطابق ماده ۶۰۰ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵ جرم درجه شش تلقی گردد. این ماده مقرر می‌دارد: «هر یک از مسؤولین درستی و مستخدمین و مامورینی که مامور تشخیص یا تعیین یا محاسبه یا وصول وجه یا مالی به نفع دولت است، برخلاف قانون یا زیاده بر مقررات قانونی اقدام و وجه یا مالی اخذ یا امر به اخذ آن نماید به حبس از دو ماه تا یکسال محکوم خواهد شد. مجازات مذکور در این ماده در مورد مسؤولین و مامورین شهرداری نیز مجری است و در هر حال آنچه برخلاف قانون و مقررات اخذ نموده است به ذیحق مسترد می‌گردد.»

بنابراین وصول هرگونه درآمد محتاج اذن قانون و رعایت شرایط و حدود مشخص شده توسط مقنن می‌باشد. به عبارت دیگر وصول درآمد به هر صورت و شکل و به هر قیمتی

ممکن نبوده و بلکه عدم رعایت این شرایط در جای خود ممکن است پیگرد کیفری نیز داشته باشد.

در عنصر مادی جرم اخذ عوارض غیرقانونی در قالب ماده ۶۰۰ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵ فعل مثبت ماهی هم به صورت مباشرت (اخذ وجه یا مال) و هم تسبیب (امر به اخذ) امکان پذیر است. لازم به ذکر است به استناد ماده ۳۷ قانون محاسبات عمومی کشور مسئولیت اصلی وصول هرگونه درآمد به عهده‌ی روسای دستگاه اجرایی نهاده شده است و از این لحاظ سایر کارکنان این دستگاه در سطح کلان مسئولیتی در باب وصول این گونه درآمدها ندارند. همچنین باید توجه داشت که آمر و مأمور در امر به اخذ وجوه غیرقانونی هر دو مسئولند مگر اینکه مأمور، امر آمر را به علت اشتباه قابل قبول و به تصور اینکه قانونی است اجرا کرده باشد. لذا ر اخذ عوارض غیرقانونی به نظر رئیس دستگاه اجرایی یعنی شهردار مسئول می‌باشد.

در عوارض غیرقانونی نه فقط تخلف در وصول بلکه تخلف در تشخیص و تعیین یا محاسبه نیز جرم انگاری شده به البته این تشخیص و تعیین یا محاسبه باید منجر به وصول وجه گردد.

با توجه به اینکه تکیه کتاب حاضر بر آرای متعدد هیأت عمومی دیوان عدالت اداری است لازم است گفته شود وفق ماده ۱۲ قانون دیوان عدالت اداری سال ۱۳۹۲ یکی از موارد حدود صلاحیت و وظایف هیأت عمومی دیوان به شرح زیر است: رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی از آیین نامه‌ها و سایر نظامات و مقررات دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات عمومی غیردولتی در مواردی که مقررات مذکور به علت مغایرت با شرع یا قانون و یا عدم صلاحیت مرجع مربوط یا تجاوز یا سوءاستفاده از اختیارات یا تخلف در اجرای قوانین و مقررات یا خودداری از انجام وظایفی که موجب تضییع حقوق اشخاص می‌شود. قابل ذکر است اثر ابطال مصوبات از زمان صدور رأی هیأت عمومی است مگر در مورد مصوبات خلاف شرع یا در مواردی که به منظور جلوگیری از تضییع حقوق اشخاص، هیأت مذکور اثر آن را به زمان تصویب مصوبه مترتب نماید. (ماده ۱۳) چنان که ملاحظه می‌گردد عنوان ابطال در مصوبات هیأت عمومی دیوان دایر مدار اثر آن نیست بلکه دایر مدار مرجعی است که وصف باطل را می‌دهد.

به استناد ماده ۸۰ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲ تقاضای ابطال مصوبات در هیأت عمومی دیوان، با تقدیم درخواست انجام می‌گیرد. در درخواست مذکور، تصریح به موارد زیر ضروری است:

الف- مشخصات و اقامتگاه درخواست کننده

ب- مشخصات مصوبه مورد اعتراض

پ- حکم شرعی یا مواد قانونی که ادعای مغایرت مصوبه با آن شده

ت- دلایل و جهات اعتراض از حیث مغایرت مصوبه با شرع یا قانون اساسی یا سایر قوانین

یا خروج از اختیارات مرجع تصویب کننده

ث- امضاء یا اثر انگشت درخواست کننده

سایر مقررات مربوط به تنظیم ارسال و ثبت دادخواست، به استثنای ذی‌نفع بودن درخواست کننده و پرداخت هزینه دادرسی، در درخواست ابطال مصوبه نیز جاری است. درخواست‌ها توسط رئیس دیوان، به دفتر هیأت عمومی ارجاع می‌شود.

در صورت عدم رعایت موارد مذکور در فوق مدیر دفتر هیأت عمومی با ذکر جهات نقص، اخطاریه صادر و متقاضی مکلف است ظرف یک روز پس از ابلاغ، نسبت به رفع نقص اقدام کند. در غیر این صورت، قرار رد درخواست صادر می‌شود. این قرار، قطعی است. همچنین در مواردی که به تشخیص رئیس دیوان، رسیدگی به درخواست ابطال مصوبه موضوعاً منتفی باشد، مانند موارد استرداد درخواست از سوی متقاضی یا وجود رأی قبلی دیوان در مورد مصوبه، رئیس دیوان قرار رد درخواست را صادر می‌کند. این قرار قطعی است. (ماده ۸۵ قانون دیوان عدالت اداری سال ۹۲) در هر حال مدیر دفتر هیأت عمومی، درخواست را به نظر رئیس دیوان می‌رساند. چنانچه درخواست مشمول ماده (۸۵) این قانون باشد، رئیس یا معاون قضائی وی، وفق حکم آن ماده اقدام می‌کند و در بقیه موارد، درخواست جهت اخذ پاسخ از مرجع تصویب کننده، به دفتر اعاده می‌شود و در نوبت رسیدگی قرار می‌گیرد. (ماده ۸۲ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲) مدیر دفتر هیأت عمومی نسخه‌ای از درخواست و ضmann آن را برای مرجع تصویب کننده، ارسال می‌کند. مرجع مربوط مکلف است ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ، نسبت به ارسال پاسخ اقدام کند. در هر صورت، پس از انقضای مهلت مزبور، هیأت عمومی به موضوع رسیدگی و تصمیم مقتضی

اتخاذ می‌نماید. چنانچه مرجع تصویب کننده ظرف مهلت مقرر درخواست تمدید وقت برای ارسال پاسخ نماید، رئیس دیوان می‌تواند در صورت ضرورت، رسیدگی به پرونده را حداکثر تا سه ماه دیگر به تأخیر اندازد. (ماده ۸۳)

اما ماده ۸۴ به عنوان یکی از ابداعات قانون جدید دیوان بوده که متأسفانه در رویه عملی تا کنون نتایج مثبتی نداشته و بیشتر حقوق شهرداری‌ها را ملاک قرار داده‌اند تا شهروندان؛ به عنوان مثال در موضوعاتی مانند عوارض اضافه تراکم یا ارزش معاملاتی موضوع تبصره ۱۱ ماده ۱۰۰ قانون شهرداری که در آرای هیأت عمومی دو دستگی وجود دارد آرای خود را متکی بر آرای می‌مایند که حقوق شهرداری را تأمین نماید در اینجا یاد این آداژ افتادم که گویند «جاءوا من المواضع التَّهم». در هر حال وفق‌ای این ماده اموری که مطابق قانون در صلاحیت هیأت عمومی در آن است، ابتداء به هیأت‌های تخصصی مرکب از حداقل پانزده نفر از قضات دیوان اربعه می‌سرد. رسمیت جلسات هیأت‌های تخصصی منوط به حضور دوسوم اعضاء است که به ترتیب زیر عمل می‌کنند:

الف- در صورتی که نظر اکثریت مطرح هیأت تخصصی بر قبول شکایت و ابطال مصوبه باشد، پرونده به همراه نظریه هیأت جهت اتخاذ تصمیم به هیأت عمومی ارسال می‌شود.
ب- در صورتی که نظر سه چهارم اعضاء هیأت تخصصی بر رد شکایت باشد، رأی به رد شکایت صادر می‌کند. این رأی ظرف بیست روز از تاریخ صدور، از سوی رئیس دیوان یا ده نفر از قضات دیوان قابل اعتراض است. در صورت اعتراض و یا در صورتی که نظر اکثریت کمتر از سه چهارم اعضاء بر رد شکایت باشد، پرونده به شرح بند (الف) در هیأت عمومی مطرح و اتخاذ تصمیم می‌شود.

تصمیمات هیأت‌های تخصصی بلافاصله به اطلاع قضات دیوان می‌رسد و هرگاه مصوبه مورد شکایت به لحاظ مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی مطرح باشد موضوع جهت اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال می‌شود. نظر فقهای شورای نگهبان برای هیأت عمومی و هیأت‌های تخصصی لازم‌الاتباع است.

استثنای مواد ۸۳ و ۸۴ ماده ۹۲ قانون دیوان عدالت اداری است که مفری از دستان اعضاء هیأت‌های تخصصی می‌باشد: «...هرگاه مراجع مربوط، مصوبه جدیدی مغایر رأی هیأت عمومی تصویب کنند، رئیس دیوان موضوع را خارج از نوبت بدون رعایت مفاد

ماده (۸۳) این قانون و فقط با دعوت نماینده مرجع تصویب کننده، در هیأت عمومی مطرح می‌نماید.»

به استناد ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهای اسلامی شهرها یکی از وظایف وزارت کشور ایجاد یکنواختی در نظام عوارض سراسر کشور است. همچنین به استناد بند ج ماده ۱۴ آیین‌نامه مذکور هماهنگی و وحدت رویه در نظام عوارض از جمله سیاست‌های عمومی دولت است که شوراها مکلفند به هنگام تصمیم‌گیری راجع به عوارض آن را مراعات نمایند. وظیفه دیگر وزارت کشور وفق ماده ۱۶ آیین‌نامه فوق ارائه آموزش‌های لازم مربوط به وضع عوارض توسط شوراها در سراسر کشور است اما متأسفانه ابطالی‌های متعدد نشانگر عدم انجام چنین وظیفه‌ای است.

شخصی طناز با ناآرامی خواندن نظام متمرکز، به ستودن نظام فدرالیسم پرداخت و نظام حاکم بر شهرداری‌ها را نام «فدرالیسم پست مدرن» خواند و تفاوت آن‌ها را در این دانست که در نظام فدرالیسم هر ایالتی بر روی خود قانونی جداگانه دارد اما در فدرالیسم پست مدرن هر ایالتی سلیقه خود را دارد؛ دقیقاً مانند نظام شورای شهر و شهرداری در وضع عوارض در سیستم حقوق ایران!